

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Information och rutinbrist -Faktorer för lärares osäkerhet vid orsanmälningar?

Madeleine Ingemansson

Kandidatuppsats SOPA63
HT 2020
Handledare: Malin Nilsson
Examinator: Hans Knutagård

Abstract

Author: Madeleine Ingemansson

Title: Lack of information and school policies- Factors for the uncertainty when filing a report of child maltreatment?

Supervisor: Malin Nilsson

Assessor: Hans Knutagård

The aim of this study was to investigate if the lack of information and school policies were reasons that teachers in Malmö municipality felt uncertainty when filing a report of maltreatment. A quantitative study has been conducted by collecting data using a digital questionnaire. 35 teachers in Malmö municipality, out of a population of 3040 answered the questionnaire. The teacher's answers were analyzed using a statistical analysis model. The aim of the study was broken down into three hypotheses that were based on Lipskys theory of street level bureaucrats.

The hypotheses looked at the covariation between the uncertainty when filing a report to social services and information before a report is made, the school policies regarding mandatory reporting and information/feedback from social service after a report is made. The results in my study are not generalizable for the whole population of Malmö teachers because the response rate was too small. Therefore the result only give an indication of what the teachers might experience relating to information and policies regarding mandatory reporting. The result in the study indicates that teachers in Malmö need more information before, during and after a report is made. Better cooperation with the Social services could also increase teachers' confidence on when to make a report. Also better school policies regarding mandatory reporting could further increase the probability for teachers to report a suspicion.

Keyword: Mandatory report, Information, school policies, cooperation, Social services

Innehållsförteckning

1.0 Inledning och problemformulering	4
1.1 Syfte	7
1.2 Hypoteser	7
2,0 Kunskapsläge	8
2.1 Anmälningssplikten och barnavårdsdagarnas utveckling i Sverige.....	8
2.2 Statistik om barn (0-18 år) som far illa.....	9
2.3 Mörkertal kring orosanmälningar	10
2.4 Emotionella hinder vid orosanmälan	11
2.5 Ett internationellt perspektiv på lösningar av osäkerheten inom anmälningssplikt. 12	
2.6 Återkoppling från socialtjänstens påverkan på orosanmälningar	13
2.7 Rutiner och handlingsplanens påverkan på orosanmälningar	14
3.0 Teori: Gräsrotsbyråkrati av Michael Lipsky	15
4.0 Metod	18
4.1 Val av metod.....	18
4.2 Utformande av enkäter	19
4.3 Urval	20
4.4 Metodens tillförlitlighet samt bortfall.....	21
4.5 Bearbetning och analys.....	22
4.6 Etiskt övervägande	23
4.7 Litteratursökning	24
5.0 Resultat	25
6.0 Analys	29
7.0 Avslutande diskussion	34
Bilaga 1	39

1.0 Inledning och problemformulering

Socialtjänsten har det yttersta ansvaret att försöka skydda barn som far illa eller riskerar att fara illa. Att fara illa är en bred och generell definition som innefattar både fysiskt och psykiskt våld men även omkringliggande problematik såsom bristande hygien och bristande känslomässig kontakt med barnet. Socialtjänstens uppdrag startar dock först när en anmälan inkommer från allmänheten. Alla medborgare, organisationer och myndigheter bör därför anmäla till socialtjänsten när de misstänker att ett barn far illa och bör göras för barnets säkerhet. Det finns även en stor grupp av yrkesverksamma som enligt lag ska anmäla vid misstanke om att ett barn far illa, denna grupp kallas anmälningspliktiga (Östberg, Backlund, & Wiklund 2012). Enligt 14 kapitel 1 § första stycket SoL ska:

Myndigheter som bedriver verksamhet som berör barn och unga samt andra myndigheter som hälso- och sjukvård, rättspsykiatri, socialtjänsten, polis, kriminalvård och säkerhetspolis ska enligt lag anmäla om de misstänker att ett barn far illa (14 kap. 1 § första stycket SoL)

Anmälningsskyldighet innebär att man ska anmäla vid misstanke eller kännedom om att ett barn far illa. Anmälningsplikten är en av samhällets funktioner för att identifiera utsatta barn. Trots denna lag visar forskning att många anmälningspliktiga yrkesgrupper inte anmäler vid misstanke om att ett barn far illa. Detta gäller bland annat inom BVC, förskola och skola. Dessa tre verksamheter är, i samverkan med socialtjänst, ett stort skydd för barn och verksamheterna är mycket viktiga för barns utveckling. Då vi har skolplikt i Sverige träffar lärare och förskolepedagoger i princip alla barn dagligen, vilket gör att lärare har stor möjlighet att identifiera barn som far illa (Östberg, Backlund & Wiklund 2012). Markström & Münger lyfter även i sin studie hur viktig skolan är som skyddsnät och att skolan kan ses som en betydande verksamhet för den mentala och fysiska utvecklingen i en trygg miljö för barn. Skolplikten och lärares anmälningsskyldighet kan därmed ses som en mycket viktig del i säkerställandet av barns rättigheter (Markström & Münger 2017, s1).

I en svensk studie som gjordes 2010 i Stockholm framkom att 15,2% av 8494 barn i högstadiet har upplevt våld från föräldrar eller vårdnadshavare och 6,4 % har upplevt våld mer än en gång. Statistiken kring våld mot barn skiljer sig mellan var i landet man bor och de socioekonomiska förhållanden som finns. Endast 7 % av de utsatta barnen hade varit i kontakt

med socialtjänsten. Våld mot barn har minskat mycket över de senaste 40 åren men det är fortfarande ett problem i Sverige (Annerbäck, Wingren, Svedin, & Gustafsson 2010).

Cederborg diskuterar, i sin bok *Barnperspektiv i socialtjänstens arbete*, att om barn blir utsatta för missförhållanden så kan det påverka barnens utveckling och psykosociala hälsa, även på sikt. När barn blir utsatta har forskare visat negativ påverkan på kognitiv förmåga, moralutveckling, språk, social och emotionell utveckling. Barnets självbild och identitetsuppfattning kan även påverkas negativt. Man kan emellertid se stora individuella skillnader i hur och om några dysfunktionella beteenden eller sämre utveckling visar sig hos barnet.

Vad som gör att barn blir utsatta hemma för missförhållanden har visat sig vara svårt att förutsäga, men det som hittills upptäckts är att om föräldrar upplever stark stress, och har egna upplevelser av bristfälligt omhändertagande eller dålig uppväxt, är risken för utsatthet förhöjd hos vårdnadshavares barn (Cederborg 2014, s, 49).

Östberg, Backlund & Wiklund, (2012) skriver att både svensk och internationell forskning visar att olika anmälningsskyldiga verksamheter tolkar anmälningsplikt olika och anmäler därmed i olika stor grad. Varför skillnaden är så stor är fortfarande delvis okänt, men en anledning som lyfts fram är hur organisationens förutsättningar kring utbildning, rutiner och riktlinjer för anmälningsplikt är olika. I boken *Sekretess och anmälningsplikt i förskola och skola* skriver Olsson (2019) att trots det är lag att anmäla vid misstanke om att ett barn far illa uteblir orosanmälningar ofta. Det är speciellt vanligt att anmälningar uteblir inom skolväsendet. Olsson och Markström & Münger skriver vidare att det finns flera anledningar till att få anmälningar sker inom skolan, några saker Olsson lyfter fram är bristande kunskap om gällande lagstiftning, rädsla och osäkerhet kring barnets situation samt brister i arbetsledning, rutiner, internt stöd, otillräcklig kunskap om socialtjänstens arbete, bristande återrapportering från socialtjänst vilket ger dålig samordning mellan skola och socialtjänst som skapar ytterligare aversion mot att anmäla (Olsson 2019, s 208; Markström & Münger 2017, s, 2).

Att anmälningsplikten skapar osäkerhet bland skolpersonal tas även upp i Svedin och Bancks bok *Sexuella Övergrepp Mot Flickor Och Pojkar*. De menar att den främsta anledningen till att lärarna inte anmälde var att lärarna inte kände sig säkra på om deras oro för barnets

missförhållanden var tillräckliga för att en anmälan borde göras. Lärarna uttryckte även oro kring vad som skulle ske efter att en anmälan var gjord, och hur kontakten med familjen skulle se ut framåt. Det fanns även en oro hos lärarna kring att föräldrarna skulle byta förskola/skola vid en anmälan vilket gjorde att pedagogerna då skulle tappa sin uppsikt över barnet. Detta ledde till ännu större osäkerhet inför en anmälan hos lärarna (Svedin & Banck 2002, s, 160).

Att lärare inte anmäler när de borde framkommer även i Knuts Sundells artikel *Child-care personnel's failure to report child maltreatment: Some Swedish evidence*. Sundell undersökte lärares benägenhet att göra anmälningar i tre stockholmsförorter i slutet på 90-talet. I studien visade det sig att lärarna misstänkte att 112 av 3737 barn far illa, men trots det rapporterades endast 41 av barnen. Anledningar som personal gav till att inte anmäla var att de inte kände sig säkra på om barnet far illa eller inte och personalen menade att skolan kunde lösa problemet med egna metoder. I studien ansåg lärarna att tydliga tecken på missförhållanden var bristande hygien, smutsiga/söndriga kläder, barn som var mycket introverta, impulsiva, hyperaktiva, omogna eller aggressiva (Sundell 1997, s, 95-96).

I en annan studie som utfördes 2008 i Karlstad av Svensson och Jansson framkom att lärare medvetet valde att inte rapportera vissa barn de misstänkte far illa. Detta gällde även om lärare uppmärksammat tecken på att barnet farit illa mer än en gång. Anledningar som lärare gav till att inte anmäla trots upprepade tecken på missförhållanden var att lärarna ansåg att de kunde hjälpa barnet bättre med egna metoder inom skolan De oroade sig även att socialtjänsten inte skulle ta barnets problematik på allvar och att lärarna också var oroliga över hur föräldrarna skulle reagera på att bli anmälda vilket skulle försvåra lärarnas egna stöd i skolan.

I lagen om anmälningsplikt definieras inte vilka kriterier som ska uppfyllas för att ett barn ska orosanmälas, utan lagen definierar att vid en misstanke om att barn far illa ska anmälan ske. Anmälningsplikten lämnar därför till personen ett stort tolkningsutrymme. Lagens formulering och precisering av anmälningsplikt har varit under utredning flera gånger men både 2001 års Kommitté mot misshandel och Barnskyddsutredningen 2009 ansåg det inte lämpligt eller möjligt att precisera lagstiftningen ytterligare. Anledningarna till att inte definiera lagen ytterligare är att man ansåg det omöjligt att precisera alla tecken på när ett barn far illa vid olika åldrar.

Lösningen som gavs vid 2001 års Kommitté mot misshandel och även senare vid Barnskyddsutredningen 2009 var att angripa anmälningsproblematiken genom att skapa bättre allmäntillgänglig information samt hålla riktade utbildningar där syftet var att skapa rutiner och medvetande på arbetsplatser och genom ökad samverkan med socialtjänsten (Östberg, Backlund & Wiklund 2012, s, 15).

De är ovan konstaterat att anmälningsplikten inte fungerar som det var tänkt då många barn som misstänks fara illa fortfarande inte blir rapporterade. Befintlig forskning inom området är också begränsad. Det finns därför en möjlighet att bidra till forskningsläget kring varför anmälningar görs eller inte görs och man har även idag identifierat att forskning på ämnet inte följs upp kontinuerligt (Wiklund 2006 s, 46–47).

Jag ämnar därför, i denna uppsats, undersöka om bristande information och rutiner på skolor kan vara en bidragande orsak till osäkerhet inför att orosanmäla. Uppsatsen tar avstamp i Lipskys teori om gräsrotbyråkrater (t.ex. socialsekreterare, lärare, polis) där Lipsky menar att information är en förutsättning för att kunna utföra sitt arbete korrekt, där rutiner och manualer är effektiva stöd för att kunna minska osäkerheten hos byråkrater. Utifrån Lipskys teori har jag formulerat tre hypoteser som ämnar undersöka tillgången till information före en orosanmälan, rutinerna vid en orosanmälan på skolor och informationen från Socialtjänsten efter orosanmälan och hur dessa påverkar lärarnas osäkerhet.

1.1 Syfte

Syftet med denna studie är att undersöka om lärare i Malmö kommun anser att informationsbrist och bristande rutiner är en bidragande orsak till att lärarna känner sig osäkra vid orosanmälningar.

1.2 Hypoteser

För att besvara syftet har jag ställt upp följande hypoteser.

Hypotes 1: Lärare som saknar information om när man bör/ska anmäla känner sig i större utsträckning osäkra på om de ska göra en orosanmälan.

Hypotes 2: Lärare som arbetar på skolor där det inte finns en handlingsplan anger i större utsträckning att de upplevt sig osäkra på om de ska göra en orosanmälan.

Hypotes 3: Lärare som upplever att de inte har tillräcklig information om vad som händer efter en orosanmälan känner sig mer osäkra på att göra en anmälan.

2,0 Kunskapsläge

2.1 Anmälningssplikten och barnavårdslagarnas utveckling i Sverige.

Nedan ger jag en kort historisk tillbakablick på hur barnavårdslagarna utvecklats i takt med att samhället förändrats. Samhällsskiftningarna har lett fram till anmälningssplikten samt den syn vi har på barn och barndom idag.

1924 kom lagen om samhällets barnavård (1924:361) vilket innebar att ett kommunalråd kunde besluta om omhändertagande av barn. Genom lagen fick kommunen rätt att omhänderta barn som ansågs vanvårdade, var sjuka eller nödställda av fattigdom (SOU 2009:99, s 54-56). 1924 infördes även anmälningssplikt för läkare, sjuksköterskor och kommunal myndigheter. Anmälningssplikten sade att läkare, sjuksköterskor ofördröjligen skulle anmäla missförhållanden som borde föranleda barnavårdsnämndens ingripande (Östberg, Backlund & Wiklund 2012, s, 14).

1960 introducerades barnavårdslagen om samhällets vård av barn och ungdom (1960:97). Den lag hade samma principer som tidigare lag (1924:361) angående ansvarsfördelning för kommun och tjänstemän. Myndigheterna fick däremot ett utökat mandat att ingripa i barns liv. En stor förändring var också att man nu även fick ingripa i förebyggande syfte. Riksdagen införde även, i syftet att stärka och stödja äldre barn, nya insatser för ungdomar som fritidsverksamhet, boende för unga samt yrkesrådgivning.

Kommunen fick rätt att omhänderta barn både genom samtycke och tvång, samt att barn över 15 år, fick rätt att yttra sig om hur vården anordnades för dem. Barnaga förbjöds även i skolan (SOU 2009:99, s 56-57). 1966 gjordes ett tillägg i lagen där det även uppmuntrades att allmänheten skulle orosanmäla vid missförhållande angående barn. Detta innebar att man nu ansåg att det finns vissa gemensamma icke önskvärda uppfostringssätt i samhället där alla, och inte bara myndigheterna, har en gemensam skyldighet att skydda barn (Östberg, Backlund & Wiklund, 2012 s, 14).

Den 1 juli 1979 blev Sverige det första landet i världen som våld mot barn kriminaliserades, vilket även innefattade barnaga, även i det egna hemmet. Då introducerades lag 6 kap. 1 § FB

Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.

1980 kom Socialtjänstlagen, där man nu samlade de tidigare utspridda lagarna under en lag och man införde att alla kommuner skulle ha en socialtjänst. Riksdagen lade även fram fler förändringar och 1982 tydliggjordes att redan vid misstanke om att barn far illa skall en anmälan ske. Anmälningsskyldiga behöver inte styrka sina uppgifter med faktiska bevis om missförhållanden utan man förtydligade att det var socialtjänstens arbete att utreda hur det stod till med de misstänkta missförhållandena i hemmet (Shannon 2011, s, 11-12)

2020 blev barnkonventionen lag, vilket innebär att ytterligare lagar införlivades och därmed tillkom fler skyldigheter för samhället att skydda barn från missförhållande, i barnkonvention finns bland annat artikel 19 och artikel 36 i barnkonventionen.

Konventionsstaterna ska vidta alla lämpliga lagstiftningsåtgärder, administrativa, sociala och utbildningsmässiga åtgärder för att skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena föräldrarnas, vårdnadshavarens eller annan persons vård. - Artikel 19 barnkonventionen

Konventionsstaterna ska skydda barnet mot alla andra former av utnyttjande som kan skada barnet i något avseende. - Artikel 36 barnkonventionen

2.2 Statistik om barn (0-18 år) som far illa

2019 gjordes en kartläggning på alla orosanmälningar i Sverige under 2018. Det visades att 331 000 orosanmälningar gjordes till socialtjänsten vilket är cirka 1000 anmälningar om dagen. Av dessa anmälningar var det 126 000 som ledde till utredning (38 %). Två tredjedelar av anmälningarna rör barn som är 12 år eller yngre (Socialstyrelsen, 2019 s 7.). 21 % av

anmälningar kom från polis, 18 % från skola (ej förskola), 17 % från hälso och sjukvård, 11 % från socialtjänst och övriga från föräldrar och privatpersoner (Socialstyrelsen 2019, s, 3.). Det finns tecken på att orosanmälningar under en längre tid har ökat i Sverige, men informationen är otillräcklig då det saknas tillförlitlig nationell statistik. Det saknas även samlad information på vilka grunder anmälningar görs, om nationell statistik funnits hade forskare kunna få en bra överblick på hur många barn som blir involverade i barnavård och vilka problem som anses relevanta i samhället (Wicklund, 2006 s, 9). Socialstyrelsen (2019) skrev även att kartläggningen som gjordes 2018 pekar på att det finns ett behov av att nationell statistik och vill och stärka kommunernas informationsarbete för att en mer likvärdig registrering av uppgifter i verksamhetssystem ska kunna ske. Det har dock inte genomförts för det är mycket resurskrävande för kommuner att sammanställa statistik. Samtidigt skriver socialstyrelsen att nationell statistik är en viktig förutsättning för att på sikt följa upp barns rättigheter och få fördjupade kunskaper om barnen som berörs (Socialstyrelsen 2019, s, 8)

2.3 Mörkertal kring orosanmälningar

På grund av det stora mörkertalet som finns kring barn som far illa gjorde Socialstyrelsen under 2000-talet en satsning för att öka olika anmälningspliktiga gruppers kunskap om anmälningskyldigheten gällande barn som far illa. 2003 infördes hänvisningar till anmälningskyldigheten i skollagen (2010:800), hälso- och sjukvårdslagen (1982:763), tandvårdslagen (1985:125) och polislagen (1984:387) (Shannon 2011, s, 14-15).

Socialstyrelsen tog då fram en handbok för de som omfattades av anmälningskyldigheten. Det var även flera andra myndigheter som började arbeta med nya rutiner i syftet att stärka barnperspektivet i deras yrkesområde, t.ex. kriminalvården, åklagarmyndighet och polisen. Det skapades lättförstådda anmälningsblanketter och lathundar vid anmälan för att underlätta anmälningsprocessen. Det finns ett stort utrymme för förbättringar rörande antalet anmälningar. Vid brott, där anmälningar är få, kan även små lagförändringar och en ökad uppmärksamhet i media göra stor skillnad för anmälningsantalet (Shannon 2011, s, 14-15).

Under 1980 skedde även en kulturell skiftning i samhället och ämnet började uppmärksammas samt att forskning kring sexuella brott mot barn blev vanligare. Detta gjorde att antalet anmälda sexualbrott mot barn ökade, eftersom medvetandet ökade i samhället. Uppmärksamheten om barns utsatthet i familjen och spridningen av anmälningskyldighet och vad den innebär, resulterade i att antalet anmälningar ökade. Mellan 1999-2006 ökade

anmälningarna med 60 % och man har konstaterat en ytterligare ökning med 22 % mellan 2006 och 2007. Anmälningar skedde främst från anmälningspliktiga d.v.s. polis, skolan och hälso sjukvård (Shannon, 2011, s, 14-15). Trots ökningen av anmälningar under 2000 talet är det fortfarande ett stort mörkertal vilket nämns i Svedin & Bancks bok (2002), Svensson och Jansson studie (2008) och i Markström & Münger studie (2017).

2.4 Emotionella hinder vid orosanmälan

Olsson (2019) skriver att för lärare är en anmälan till socialtjänsten en mycket dramatisk och känsloladdad uppgift. Socialtjänsten reflekterar ofta inte över lärarnas perspektiv då Socialarbetarna arbetar med utsatta barn dagligen. I Svenssons och Janssons (2008) artikel framgick att 67% av lärarna ansåg att det var påfrestande att göra en anmälan till socialtjänst och 41% av lärarna i studie uppgav att de inte anmält utifrån rädsla för hur föräldrarna ska reagera. Svensson och Jansson skriver vidare att när lärare ska göra en anmälan uppstår två huvudsakliga konflikter hos läraren. Den första konflikten är kring lärarens tillit till sina egna misstankar om att ett barn far illa och hur de ska bemöta föräldrarna och barnet efter anmälan. Lärarna upplever att mötet försvåras utifrån att de känner ett bristande stöd från socialtjänsten. Den andra konflikten handlar om att avgöra om en anmälan är värd att göra utifrån en eventuell negativ reaktion från föräldrarna. Det faktum att lärare i vissa fall väljer att skydda sig själva är dock ett gammal problem skriver Svensson och Jansson, då detta visades redan i Killén Heaps studie (1996) *How far have we come in dealing with the emotional challenge of abuse and neglect?* om familjer som misshandlade barn i slutet av 1970-talet.

Olsson skriver att lärare även upplever tiden efter orosanmälan som mycket påfrestande då det är en lång process. Först ska misstanken om att barnet far illa bekräftas och lärare väljer ofta att, innan en anmälan skrivs, diskutera argument för och emot en anmälan mellan skolpersonalen. Läraren gör en avvägning om man anser att skolan kan klara av att hantera problemen med egna resurser och om socialtjänsten kan göra något för att hjälpa barnet (Olsson 2019, s, 222).

Ann-Marie Markström & Ann-Charlotte Münger (2017) skriver i sin artikel att personal som arbetar med barn ofta är avvaktande eller ovilliga till att rapportera misstänkta eller kända övergrepp mot barn. Markström och Münger studie baserades på 11 fokusgrupper och 7 intervjuer i 10 förskolor och 24 skolor i Sverige. Fokus i studien var upplevelser och strategier vid orosanmälningar. Markström och Münger skriver vidare att vara lärare är en komplex

uppgift där pedagogiska, sociala, etiska och emotionella komponenter ska balanseras. I studien diskuterar lärarna att det är svårt att se tydliga tecken på att barn far illa och osäkra tecken tillsammans med bristen på erfarenheter kring att anmäla skapar ett emotionellt motstånd till att anmäla. Lärarna ansåg att de hade ett etiskt och moraliskt ansvar att skydda och rapportera barn som far illa. Men utan konkreta bevis ansågs det svårt att motivera en anmälan. Vid en felaktig anmälan var rädslan för föräldrarnas negativa reaktion stor. Lärarna diskuterade att anmäla är emotionellt ansträngande. De kände även att detta var ännu mer uppenbart när skolan saknar rutiner kring anmälan. Innan lärarna anmälde behöver de känna att de gjorde rätt sak vilket skapade en inre konfliktfylld dialog. Forskarna sammanfattade resultatet genom att skriva att det var främst känslomässiga snarare än logiska anledningar som stod i vägen för lärarna vid orosanmälningar (Markström & Münger 2017, s, 4-12).

2.5 Ett internationellt perspektiv på lösningar av osäkerheten inom anmälningsplikt

Sverige är inte det enda landet där tolkningen av anmälningsplikten diskuteras. I artikeln *Legal and policy issues from the United States and internationally about mandatory reporting of child abuse* diskuterar Beverly Chia Chi Liua och Michael S.Vaughn, anmälningsplikten i Usa och dess brister och lösningar.

Anmälningsplikten introducerades 1960 i USA och personal inom hälso- och sjukvård, religiösa yrken, anställda vid barnskydd, och barnomsorgspersonal blev anmälningspliktiga. Anmälningspliktiga ska, i USA, anmäla om det finns en rimlig misstanke om att ett barn far illa (reasonable suspicion of suspected child abuse). I USA har effekterna av lagen, likt i Sverige, diskuterats och det framkom att det fortfarande är många barn som inte blir anmälda trots missförhållanden. De anledningar som nämns i artikeln är att begreppet "barn som far illa" är för brett och det är svårt att veta vad man ska anmäla. Anmälningspliktiga vill därför inte anmäla om de inte var säkra på att barnet far illa. Anmälningspliktiga angav även att de inte ville kränka kulturellt olika uppfostringsstilar. Det framgick även att det var stor skillnad i vilka situationer anmälningspliktiga anmälde.

En föreslagen lösning var, även i USA, mer utbildning med fokus på att de typer av barnmisshandel som är mer utmanande att identifiera, såsom psykiskt våld. Utbildningsprogram föreslogs till att bli lagstadgas för att hjälpa tjänstemän att se tecken på försummelse så tidigt som möjligt. Utbildning föreslogs också ske kontinuerligt och anpassas

efter gällande lagstiftning där skolor och andra institutioner borde överväga regelbundna workshops med socialtjänsten och polisen. Detta för att förbättra kommunikation mellan myndigheter och skola samt för att främja bättre förståelse av olika ansvarsområden. Till skillnad från de svenska studierna framkom det i den amerikanska studien att mer objektiva och standardiserade kriterier bör framställas om när anmälningspliktiga ska rapportera. Det diskuterades att även om en bred definition gör att fler barn kan upptäckas, så borde man begränsa anmälningsplikten till de allvarligaste fallen, så att dessa fall blir synliga i barnvården (Chia Chi Liua & Vaughn 2019).

2.6 Återkoppling från socialtjänstens påverkan på orosanmälningar

Överlag inom den tidigare forskning som finns om återkoppling betonas det att återkoppling är en viktig del för anmälaren. Olsson (2019) skriver att en anmälare vill ofta ha återkoppling från socialtjänsten och att det är en förutsättning för att anmälningspliktiga ska vilja fullfölja sin anmälningsplikt. I Markström & Münger studie (2017 s, 10) framgår att lärarna i deras studie angav att de inte vill anmäla till socialtjänst utifrån att de har haft tidigare negativa erfarenhet av socialtjänsten vilket påverkat deras vilja att anmäla till socialtjänsten. Det framkom tydligt att lärarna var missnöjda med hur de behandlas och att det ofta blir en envägs konversation och att socialtjänsten inte är intresserade att samarbeta. Lärarna angav även att de upplever det bristande samarbete med socialen är ett problem utifrån att de inte får någon återkoppling efter en anmälan. I Sundells studie angav 14 % av lärarna att de inte vill anmäla igen utifrån tidigare dåliga erfarenheter av socialtjänstens arbete. Den största anledningen till varför lärarna var missnöjda (73 %) var att det inte hade fått någon återkoppling efter sin anmälan (Sundell 1997, s, 98). Zellmans studie (1990) visade även att tidigare negativa erfarenhet med socialtjänsten gjorde att anmälningspliktiga inte anmälde utifrån att de inte trodde att socialtjänsten kunde hjälpa barnet och att det till och med skulle blir värre för barnet efter en anmälan.

Olsson (2019) skriver att lärare framförallt vill veta om något händer med deras anmälan och om det förbättrar barnets situation. Anledningen till att socialtjänst inte återrapporterar i många fall är på grund av tystnadsplikten. Socialtjänsten har tystnadsplikt angående det barnet och föräldrarna sagt under utredningen och vad som sker i utredningen.

Tystnadsplikten gäller såvida vårdnadshavare inte godkänt att skolan får ta del av informationen. Olsson skriver även att socialtjänsten bör sträva efter få ett godkännande av föräldrar att skolan ska vara delaktiga.

Kritiken som socialtjänsten får, att de inte återkopplar, leder till en misstro och en känsla av att inget händer hos anmälaren (Olsson 2019, s, 224-228). Vanligen förekommande är också att skolan kritiserar socialtjänsten för otillgänglighet och att socialtjänsten inte förstår hur förskola och skola fungerar. Lärarna i Svensson och Janssons studie nämnde även att de kände sig osäkra i kontakten med socialtjänsten och upplevde bristande stöd och oförståelse från socialtjänsten (Svensson & Jansson 2008, s28). Lärarna i Markström & Müngers studie (2017) ansåg dessutom att det är emotionellt ansträngande att prata med barnet eller föräldern efter anmälan och speciellt om man inte har någon information kring situation eller hur de ska agera kring barnet

2.7 Rutiner och handlingsplanens påverkan på orosanmälningar

Socialstyrelsens arbete är beroende av att skolan gör anmälningar både för att få kännedom om barn kan vara i behov av skydd samt för att andra myndigheter som arbetar med skydd av barn ska kunna påbörja sitt arbete. Som tidigare nämnts är det skolplikt i Sverige och därmed träffar lärare nästan alla barn varje vardag och har därmed stor möjlighet att identifiera barn som far illa. Wiklund (2006, s 47) skriver att anmälningsbenägenheten även skiljer sig mellan kommuner vilket kan bero på lokala styrdokument hos olika verksamheter samt hur dessa organiserar sitt arbete med utsatta barn. Socialstyrelsen (2010, s 29) skriver att vid alla verksamheter där det finns anmälningspliktiga bör det finnas rutiner och handlingsplaner om hur en anmälan ska gå till. Det ska tydligt framgå vem som ska göra anmälan och till vem anmälan ska göras. Stöd och handledning måste finnas och det är även viktigt för arbetsledningen att identifiera vilket stöd som behövs på arbetsplatsen. I Markström & Müngers (2017) studie framkom det att på skolor som saknade rutiner vid anmälan upplevde lärarna ännu större oro än på skolor med rutiner. En lärare berättade att hon kände sig ensam och utpekad när en anmälan gjordes. Det är tydligt att kunskap, erfarenhet och stöd från olika delar av skolorganisation är avgörande när de kommer till hur lärare ska agera vid orosanmälningar (Markström & Münger 2017, s8).

I Antologin "Se de tidiga tecken" diskuterar Lundborg att arbeta med utsatta barn är svårt och det finns stora utmaningar för lärarna. Även Lundborg betonar vikten av en gemensam planering och kontinuerliga diskussioner inom arbetslag för att kunna erbjuda bra stöd både till personal och de utsatta barnen. Lundborg skriver också att det är viktigt att tjänstemän inte försöker förenkla situationer genom att kategorisera barn. Varje barn måste ses som en egen

individ. Det finns ingen exakt manual hur tjänstemän ska tänka men genom rutiner kring samverkan och kontinuerliga uppföljningar kan arbetet med utsatta barn förbättras (Lundborg 2010, s 89).

3.0 Teori: Gräsrotsbyråkrati av Michael Lipsky

Gräsrotsbyråkrater är enligt Lipsky personer som arbetar inom samhällsservice tex poliser, lärare och liknande offentliga arbeten där anställda har stort eget handlingsutrymme. Gräsrotsbyråkraternas jobb kan skilja sig mycket åt men man kan på ett plan likställa möjligheter och framförallt ansvar gentemot samhället.

Gräsrotsbyråkraterna arbetar direkt mot medborgarna och ses ofta som en länk mellan medborgarna och staten. Byråkraterna har därmed stor möjlighet att påverka människors liv genom hur de väljer att använda sitt handlingsutrymme. Det finns lagar och regleringar om hur olika insatser ska utföras men många av mötena mellan gräsrotsbyråkrater och medborgare sker en och en. Därför kan det vara svårt att kontrollera hur efterlevandet av lagar och regler följs. Lipsky menar även att man måste beakta att en byråkrats arbete varierar ofta mycket från dag till dag då varje möte med en människa är unikt (Lipsky 2010, s3). Lipsky lyfter även fram att det finns fördelar och nackdelar med ett stort eget handlingsutrymme för byråkraterna. Den största problematiken för en organisation med gräsrotsbyråkrater är att klienter riskerar att behandlas olika och det kan vara svårt för organisationer att arbeta med likabehandling och ickediskriminering (Lipsky 2010, s 13-16).

Lipsky lyfter även att gräsrotsbyråkraternas egna värderingar och fördomar kan skapa situationer där diskriminerande behandling kan uppstå. När gräsrotsbyråkrater ska fatta ett beslut kan de egna värderingarna och fördomarna påverka beslutsfattandet, speciellt i situationer där det inte finns några tydliga arbetsprocesser och handböcker (Lipsky 2010, s 108).

Det största argumentet mot minskandet av handlingsutrymmet är dock att ett allt för standardiserat arbete kan innebära att mötet med klienter blir mindre individanpassat och mötet med personer med olika funktionsvariationer kan försvåras. När byråkrater istället har ett stort eget handlingsutrymme kan de ta hänsyn till fler aspekter i en persons ärende än om byråkraterna varit strikt manualbaserade. Lipsky menar emellertid att ett stort

handlingsutrymme dock kan leda till osäkerhet i hur byråkraterna ska agera i situationer som de inte hamnat i förut, vilket gör att erfarenhet krävs för att fatta bra beslut (Lipsky 2010, s 13-16).

Information och osäkerhet

Utifrån att gräsrotsbyråkraternas handlingsutrymme i dagens institutioner är stort och att människor kan reagera och agera på många sätt föreligger därmed en osäkerhet i arbetet. Något som ytterligare försvårar situationen är att gräsrotsbyråkrater ofta måste ta beslut med begränsad tillgång till information om personen vilket försvårar möjligheten att utföra arbetet professionellt. Byråkrater har även ofta begränsade resurser vilket leder till ytterligare begränsningar av myndighetsutövandet. Detta kan även leda till att utredningar blir bristande då små resurser gör det svårt att få tag på korrekt information (Lipsky 2010, s.29-33).

Att få tag på information är ofta kostsamt och tar tid och det är dessutom inte ovanligt att informationen är otillräcklig eller tvetydig. Trots otillräcklig eller tvetydig information krävs det att byråkraterna ofta måste fatta beslut inom en snäv tidsram. Tiden för undersökning till beslut skapar därmed ytterligare komplikationer. Byråkrater upplever således att de sällan har möjligheten att avvakta på att få tillgång till mer information trots att denna egentligen behövs för att göra ett mer korrekt beslut (Lipsky 2010, s.29-33).

Som ovan nämnt lever byråkraterna med en viss osäkerhet och kommer alltid att göra det då de arbetar med individer med vitt skilda krav. Byråkrater har ett ansvar att möta en klients behov på ett relevant och korrekt sätt i alla unika situationer som kan uppstå. Detta skapar en osäkerhet hos i mötena eftersom beslut måste fattas på känsla vilket sker i många fall då tillräcklig information saknas. Lipsky skriver att man dock kan motverka osäkerheten genom att implementera rutiner och tydliga mål utifrån mer forskning på det specifika arbetsområdet. Lipsky skriver även att många byråkrater känner en hopplöshet utifrån personalbrist och resursbrist på sin arbetsplats och att många upplever att de inte kan utföra sitt jobb korrekt för att man inte vet vad som är den rätta tekniken eller metoden (Lipsky 2010, s.29-33).

Rutiner och organisationsansvar

Lipsky konstaterar att avsaknaden av kompetent personal inom myndigheterna påverkar byråkraternas myndighetsutövning. Avsaknaden av kompetens kan bero på ny och oerfaren personal på arbetsplatsen eller att det inom tidigare utbildning inte täckt alla

kunskapsområden som krävs för arbetet. Genom införandet av bra arbetsprocesser, rutiner och handlingsplaner kan man till viss del förebygga ovan problem samt minska kompetensglapp genom att skapa en tydlig introduktion för nya medarbetare (Lipsky 2010, s 83-86).

Arbetsprocesser kan bland annat effektivisera sortering och granskning av den information byråkraterna tar del av, för att avgöra kunna vad som är relevant och inte i ett senare beslutssteg. Det krävs att rutiner måste skapas både av ledning samt byråkraterna själva, genom implementering av det politiska ramverket som styr. Rutiner som skapas av chefer anser Lipsky främst ha syftet att kontrollera att arbete utförs på rätt sätt. Men även för att hjälpa personalen att avgränsa sitt arbete för att effektivisera samt minska osäkerhet. Att skapa bra rutiner och processer är således ett måste för att kunna hinna med arbetet inom rimlig tid (Lipsky 2010, s 83-86).

Vid implementerandet av nya arbetssätt och rutiner är det dock viktigt att det förs en dialog kring hur arbetssättet påverkar framtida beslut och i förlängningen gynna eller missgynna vissa eller alla medborgare. (Lipsky 2010, s 83-86).

Myndigheten har ett ansvar för sin personal och kan utöver ovan även ytterligare minska otydlighet och risken för egen tolkning genom att begränsa handlingsutrymmet genom handböcker som täcker otydliga områden. Om ledningen i en myndighet implementerar ovan och är delaktiga i framtagande av effektiviseringsprocesser samt bidrar i skapandet av handböcker är det även en möjlighet för ledningen att följa upp medarbetarnas arbete och säkerställa att beslut tas på ett korrekt sätt.

Lipsky menar också att övervakning och kontroll ger vägledning för byråkraterna och att prestationsmått är ett sätt att få återkoppling på hur väl man arbetar. Så desto tydligare och konkreta mål en organisation har, desto lättare är det att vägleda byråkraterna. När mål är otydliga är det svårt för en chef att ge återkoppling både vid gott och dåligt arbete samt att byråkraterna kan uppleva sig vara utan stöd och utelämnade i sitt arbete gentemot medborgarna (Lipsky 2010, s 40)

En engagerad ledning som är delaktig i arbetet med arbetsrutiner sänder även en signal till medarbetarna att det är viktigt att följa lagar och handlingsplaner vilket på sikt skapar en tryggare organisation (Lipsky 2010, s 163-167).

4.0 Metod

4.1 Val av metod

I studien valde jag att använda en kvantitativ forskningsmetod då jag anser är den lämpligast för mitt syfte som är att undersöka kring information och rutinbrist vid orosanmälningar hos lärare i Malmö kommun. Fördelar att använda kvantitativ metod är att studien kan ge en övergripande förklaring till vad en större grupp har för upplevelser, förväntningar och behov, vilket jag ämnar undersöka i min studie. Kvantitativa undersökningar kan påvisa en generell bild av en fråga, och speglar därför inte personliga åsikter som tex en kvalitativ undersökning gör. Nackdelar med kvantitativ metod är att det är mycket tidskrävande att bearbeta statistiskt material inom den utsatta tidsramen för en kandidatuppsats, samt att det krävs ett stort antal respondenter för att resultaten ska vara generaliserbara på en population. Att få tillräckligt många respondenter innebär ytterligare en svårighet på denna nivå på grund av tidsbrist. I kvantitativa studier framkommer inte heller vad enskilda lärare anser vilket kan ge mer djuplodande insikter som inte kommer fram i kvantitativa enkäter (Bryman 2018). Mitt syfte ämnar ta reda på gruppen lärares behov och därmed anser jag att en kvantitativ metod är lämpligast för mitt syfte.

Jag har valt att genomföra en hypotesprövande undersökning som utgår från en kvantitativ ansats. Studien är uppbyggd på ett deduktivt sätt som innebär att man tar fram hypoteser utifrån en vetenskaplig teori. I denna studie har jag utformat mina hypoteser utifrån Lipskys teori, gräsrotsbyråkrati. Hypoteserna skapas som antagande från teorin, och testas mot min empiri (Bryman 2018).

Genom överväganden av olika tillvägagångssätt för att undersöka mitt syfte fann jag att enkäter är det sätt jag kan få fram information som passar mitt ämne, då jag undersöker ett känsligt ämne. Anledningen till att ämnet uppfattas som känsligt är att det är ett tjänstefel att inte anmäla ett barn som far illa. Detta kan, i värsta fall få stora konsekvenser även hos den anmälningspliktige som valde att inte anmäla. En nackdel med att använda enkäter är att det ofta ger en låg svarsfrekvens, vilket även syns i min studie. Denna problematik lyfter jag även i avsnittet metodens tillförlitlighet och bortfall.

4.2 Utformande av enkäter

Det finns flera sätt att utforma en enkät och att nå personer med enkäten tex skicka länk via mail eller pappersenkäter (Bryman 2018). Jag valde internetenkät för att lärarna skulle kunna vara helt anonyma. Jag bad inte respondenterna att svara på frågor som rörde bakgrundsfaktorer såsom kön, utbildning eller skola, eftersom jag vill garantera anonymitet hos respondenterna. I denna studie är viktigt att även personer som inte vågat eller varit osäkra på att göra orosanmälningar svarar. Genom detta undersökningsförfarande kan lärarna vara anonyma och svara utifrån vad dem anser utan risk för repressalier och därmed inte är lika benägna att känna att de måste ge det "rätta" svaret med tanke på eventuella konsekvenser. Utifrån att uppsatsens ämne är känsligt för individen och det kan upplevas att det finns en risk för individen om bakgrundsfaktorer finns med, valde jag att inte ha med bakgrundsfaktorer i enkäten i hopp om att fler skulle besvara den.

Detta val av total anonymiteten leder dock till svårigheter i studiens tillförlitlighet då jag inte vet om lärarna arbetar på samma eller olika skolor. Problematiken som uppstår om alla lärarna i studien arbetar på samma skola är att resultaten blir icke tillförlitliga främst i frågorna om handlingsplan och information om anmälningsplikten. Eftersom enkätsvaren var så få bidrar det ytterligare till problem att generalisera utifrån ovan diskussion.

Jag valde enkätfrågorna utifrån att de skulle besvara mitt syfte som är att undersöka om informationsbrist och bristande rutiner är en bidragande orsak till att lärare känner sig osäkra vid orosanmälningar. Jag skapade en enkät som gick att besvara på kort tid men ändå besvara mina hypoteser. Bryman (2018) skriver att längre enkäter kan minska deltagandet och större risk att enkäten avbryts. Jag använde mig av slutna frågor där respondenterna fick kryssa i de alternativ som passade dem bäst (Bryman 2018). Jag använde mig av slutna frågor för att kunna jämföra frågorna och för att höja validiteten då alla respondenter svarar på samma frågor.

I enkäten har jag försökt vara noga med att formulera frågorna på ett neutralt sätt, både för objektiviteten men även för att det, som ovan konstaterat, redan finns ett underliggande stigma hos många kring orosanmälningar. Jag anser att enkäten blivit utformad så den gav respondenterna möjlighet att reflektera över frågorna på ett mer neutralt och öppet sätt än vad man kan göra under en intervju och respondenterna kan välja själva när och om de skall besvara enkäten.

I enkätfrågor är det viktigt att använda korrekt språk, ersätta svåra ord med lättare samt reflektera över gruppen som får frågorna. Jag har lärare som respondenter och den gruppen förutsätts ha god läsförmåga, men tar ändå hänsyn till att t.ex. undvika slang eller ”moderna” begrepp utifrån att det troligtvis finns respondenter från olika generationer (Barmark & Djurfeldt 2015). Innan jag skickade ut enkäten bad jag vänner, som är lärare, att läsa och svara på enkäten, för att se hur de tolkade frågorna och svarsalternativen.

4.3 Urval

Mitt urval är lärare i grundskolan i Malmö kommun för barn i åldern 6 till 16 år. I Malmö kommun arbetar 3040 lärare på 108 olika grundskolor, jag fann mailadresser till 79 av dessa skolor. Jag har valt att nå mina respondenter genom ett bekvämlighetsurval. Jag genomförde metoden genom att mailat ut min enkät till 79 rektorer för grundskolor i Malmö kommun och bad dem vidarebefordra enkäten till lärarkåren på deras skola (Bryman 2018).

Jag valde ett bekvämlighetsurval då uppsatsen är en kandidatuppsats med begränsad tid att anskaffa material. Bekvämlighetsurval är ett effektivt sätt att snabbt nå ut till många lärare. En nackdel med urvalsmetoden är att det endast är de lärare som är intresserade av ämnet som svarar på enkäten vilket kan ge ett icke generaliserbart resultat. Jag har valt att skicka enkäten till lärare i grundskolan utifrån att de har möjligheten att besvara mitt syfte. Jag valde vidare att skicka enkäten till lärare för barn mellan 6 och 16 år som går i grundskolan. Anledningen till att jag inte skickade enkäten till gymnasieskolor och därmed inkluderar barn upp till 18 år är att orosanmälningarna för barn upp till 16 år är mestadels utifrån barnets miljö och inte barnets egna beteende (Socialstyrelsen 2019). De svårigheter lärare främst upplever enligt tidigare forskning, är när det gäller att orosmäla utifrån barnet miljö och inte barnets eget beteende.

Innan enkäten skickades ut diskuterades även om urvalet skulle inkludera alla lärare som arbetar på en skola eller om endast klassföreståndare skulle vara urvalet. Detta resonemang baseras på att en klasslärare kan anses ha ett större ansvar över barnens mående än en ämneslärare, men utifrån att alla lärare har anmälningsskyldighet gjorde jag ingen skillnad däri. Förskollärare involverades även inte i studien utifrån att orosanmälningar i förskolor och grundskolor ofta skiljer sig åt, då det ofta är betydligt svårare att upptäcka när mindre barn far illa än äldre barn (Socialstyrelsen 2019). Det är en annan problematik i förskolan än syftet för

min studie. Att undersöka förskolelärares syn på orosanmälningar skulle därmed även göra studien för bred för tidsomfånget.

4.4 Metodens tillförlitlighet samt bortfall

En undersökningsmetod med hög validitet och hög reliabilitet innebär att studien har en hög tillförlitlighet i sitt resultat. En låg validitet innebär att de parametrar vi mäter inte är relevanta för studien (Barmark & Djurfeldt 2015). Validitet är ett mått som visar om studien verkligen mäter det vi vill mäta och om det finns andra indikatorer som påverkar vår studies resultat (Bryman 2018). Det finns både extern och intern validitet, där den interna validiteten handlar om att resultatets variabler inte ska påverkas av oberoende variabler. Det jag ville uppnå var att få en så liten felmarginal som möjligt och minimera mellanrummet mellan det teoretiska begreppet och det empiriska materialet (Barmark & Djurfeldt 2015). För att göra detta i min enkät utgick jag ifrån tidigare forskning och tidigare liknande enkäter. Den externa validiteten visar resultatets generaliserbarhet och om en studies resultat kan generaliseras på en population eller inte. För att försöka minska felaktighet och öka generaliserbarheten i studien skickade jag ut enkäter till alla skolor, och inte bara i vissa områden, i Malmö.

Reliabilitet handlar om slumpmässiga mätfel och om hur vi mäter. När reliabiliteten är låg betyder det att vi konsekvent mäter mer eller mindre fel. För att nå en hög grad av reliabilitet ska enkätens respondenter uppge samma svar vid upprepade liknande mätningar (Barmark & Djurfeldt 2015). Det är viktigt att mina enkätfrågor är tydligt formulerade där svarsalternativen är noga preciserade så att flera svar inte liknar varandra. Det är viktigt att slumpen inte avgör vilka svar som ges, utan det ska framkomma vad respondenterna anser och inget annat. Att formulera enkäten väl är speciellt viktigt eftersom respondenterna svarar på enkäterna utan min nära hjälp eller möjlighet att ställa frågor (Barmark & Djurfeldt 2015).

I studien var det ett stort bortfall från förväntade respondenter vilket påverkar tillförlitligheten av studien. Utifrån att få svarade innebär det att studien kan få ett snedvridet resultat. Detta kommer jag ha i åtanke i min diskussion kring mina resultat. Det är små skillnader som skiljer resultaten åt och krävs därav en noggrannare analys innan slutsatser kan dras. Jag fick svar av 35 lärare i Malmö kommun där 3040 lärare arbetar. Den låga svarsfrekvensen kan bero på flera anledningar, där en anledning som 16 av 79 rektorer angav, var att rektorerna inte ville vidarebefordra enkäten till sin lärarkår. Detta då lärarna redan hade en stressig arbetsmiljö på grund av Covid-19 och betygsättning. Det är även vanligare vid känsliga ämnen att färre

svarar än vid icke känsliga ämnen (Bryman 2018). Att jag inte var närvarande när lärarna besvarade enkäten, kan även vara en ytterligare anledning till få svarande då det är lättare att tacka nej till en digital enkät än om den ges ut på plats. Dock var det en omöjlighet för mig att besöka skolor på grund av Covid-19 samt att det utifrån studiens tidsramar hade varit för tidskrävande. Bortfallet i min studie samt bristen på bakgrundsfaktorer hos respondenterna i min studie leder således till att jag endast kan visa på tendenser om information, handlingsplaner och bristande återkoppling är faktorer för lärarnas osäkerhet.

4.5 Bearbetning och analys

Den 30 november skickade jag ut 79 mail till rektorer i Malmö kommun. Jag fick tillbaka flera mailsvar från rektorer som inte ville skicka vidare enkäten till sina lärare eftersom de redan hade en stressig situation på grund av Covid-19 och betygsättning. Efter att jag skickat ut enkäten den 30 november fick jag 19 svar på min enkät och efter en andra påminnelse den 7 december fick jag ytterligare 16 svar, enkäten stängdes den 11 december. Ett tredje försök att nå fler respondenter genomfördes inte då tiden var begränsad och resterande tid krävdes för att bearbeta det statistiska materialet som inkommit.

Jag valde att analysera min empiri i datorprogrammet SPSS. Jag lade in alla mina enkätsvar i SPSS och skapade frekvenstabeller för att se hur många procent som varje svarsalternativ fick. Jag gick sedan igenom resultatet för att se vad som kunde besvara min huvudfråga och hypoteser. Utifrån att jag hade få respondenter fick jag slå samman svarsalternativ t.ex frågan; Anser du att du fått tillräcklig återkoppling kring barnet när du har anmält till socialtjänsten? Svarsalternativen var Instämmer helt, instämmer delvis, varken eller, instämmer delvis inte och instämmer inte, Dessa slogs ihop till instämmer, varken eller och instämmer inte.

Barkman och Djurfeldt (2020) benämner detta som att dikotomisera kategorierna, vilket man gör så att kategorierna inte blir för små för att kunna genomföra ett signifikanstest.

Signifikanstest visar hur generaliserbar studien är (Bryman 2018).

Utifrån att jag genomför en kvantitativ studie strävar jag efter att uppnå kausalitet vilket innebär att den oberoende variabeln beror på den beroende variabeln (Bryman 2018). För att se dessa samband använder man ett signifikanstest mellan variablerna. Jag använde mig av fishers exact test utifrån att jag hade svarsalternativ som under 5 personen angett, vilket inte går att analysera i Chi-square test som annars är ett vanligt alternativ. Jag fann inte någon signifikans i någon av mina hypoteser då värdena blev 0,235, 1,00 och 1,00. För att anta att

hypoteserna stämmer vill man att uppnå ett värde på 0,05 eller mindre vilket skulle innebära att 95 % sannolikhet att hypotesen stämmer.

4.6 Etiskt övervägande

I Sverige finns lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor. Syftet med lagen är att skydda den enskilda människan och respekten för människovärdet vid forskning. I min studie har jag haft lagen i åtanke innan jag utfört något som inkluderar människor. Det finns fyra huvudkrav att utgå från inom etikprövning vilka är informationskravet, samtyckeskravet, kravet på konfidentialitet och nyttjandekravet vilka jag tog hänsyn till i min uppsats (Vetenskapsrådet 2002, s,6).

Informationskravet innebär att forskarna ska informera deltagarna om deras uppgift i forskningen och vilka rättigheter deltagarna har. Jag ska upplysa dem om att deras deltagande är frivilligt och att de har rätt att avbryta sin medverkan när som helst under undersökningen. Jag informerar tydligt om det i början av enkäten. Jag kommer även ge ut mina kontaktuppgifter för att deltagarna ska ha möjlighet att kontakta mig om man har undringar kring studiens och hanteringen av deras svar. Jag kommer skriva syftet med undersökningen och vad deras uppgifter kommer att användas till tydligt i början av enkäten (Vetenskapsrådet 2002, s,6).

Samtyckeskravet innebär att forskarna måste inhämta deltagarnas samtycke innan undersökningen startar. Jag kommer ha en enkät och därav anses att samtycket ges när man skickar in sin enkät förutsatt att jag har uppfyllt informationskravet. Jag kommer även ha en kryssruta som måste markeras där man accepterar och samtycker till studien, eftersom jag vill att respondenterna ska var säkra på att de samtycker och för att säkerställa att de vet om sina rättigheter. I min studie är det ingen minderårig eller omyndig grupp som utfrågas och därav behövs inte något samtycke från företrädare (Vetenskapsrådet 2002 s,12)

Kravet på konfidentialitet innebär att personerna ska avidentifieras i den mån att utomstående inte kommer att kunna identifiera individen (Vetenskapsrådet, 2002 s,12–13). Det är även viktigt att avidentifiera alla personer lärare beskriver. Överlag har jag inte uppgifter som gör det lätt att identifiera enskilda individer eller grupper. Gruppen/individerna som besvarar min enkät är inte utsatt grupp och är inte lätt att identifiera då enkäten även är utformad på ett

sådant sätt att personlig information inte lämnas såvida läraren väljer att skriva det som en egen kommentar.

Nyttjandekravet innebär att de uppgifter som är insamlade ska användas för forskningsändamål och inte lämnas ut för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften. Uppgifterna får inte användas för åtgärder som påverkar den enskilda t.ex. vård, tvångsvård etc (Vetenskapsrådet 2002 s,14). Jag kommer inte lämna ut någon av uppgifterna jag får, till någon annan källa eller använda uppgifterna utanför min uppsats.

Slutligen, är frågeställningen etiskt försvarbar? För att avgöra om en frågeställning är etiskt försvarbar ser man till nyttan av forskningen jämfört med skadan. Blir respondenterna påverkade av studien i den mån att skadan är större än nyttan, ska inte forskningen genomföras. I studien ser jag inte att det är ett problem och jag ser inte att skada kan ske för deltagarna. Jag anser att min frågeställning är etiskt försvarbar och jag kommer även följa alla de etiska principerna när jag gör min enkät och analyserar utifrån kraven. Min frågeställning riktar sig inte till en utsatt grupp, dock diskuteras en utsatt grupp vilket är barn, men de uppgifter respondenterna skriver om barn kommer jag aidentifiera och reflektera kring om det är relevant att använda informationen i uppsatsen. Jag anser inte att uppsatsen riskerar göra någon skada för de respondenter som besvarar min frågeställning. Att ha en enkät underlättar även möjligheten till att avbryta om man ej känner sig bekväm med att svara på frågorna. I en intervju känner fler personer skyldighet att besvara frågorna. Jag kommer att göra mitt yttersta för att följa alla de etiska principerna och respektera respondenternas rättigheter

4.7 Litteratursökning

Litteraturen i denna uppsats kommer från vetenskapliga artiklar och rapporter gjorda av myndigheter. För att finna artiklarna har jag använt mig av sökmotorn LUB-search och selekterat peer reviewed artiklar.

De ord jag har sökt på i Lubserch är "Mandated reporters" "Mandated report sweden" samt "child abuse" För rapporter har jag framförallt sökt på Brottsförebyggande rådet (Brå) hemsida och deras material. Brå är en svensk statlig förvaltningsmyndighet, som har till uppgift att bidra till kunskapsutvecklingen inom det kriminalpolitiska området och främja det brottsförebyggande arbete. Inom Brå har jag fokuserat på rapporter om anmälan om brott och

anmälningsplikt Jag har även använt rapporter från Socialstyrelsen som titulerar sig Sveriges kunskapsmyndighet för vård och omsorg. I rapporterna från Socialstyrelsen har jag använt statistik om barn som blivit orosanmälda samt socialtjänstens utveckling.

5.0 Resultat

Syftet med studien är att ta reda på om informationsbrist är en möjlig anledning till att orosanmälningar inte sker. Nedan kommer jag att presentera mina resultat från enkäten och testa mina hypoteser. Jag kommer inleda med att prestera mina enkätsvar på de frågor som sedan används i hypoteserna. För att kunna testa mina hypotes har jag satt upp korstabeller och testat signifikansen mellan den oberoende variabeln och den beroende variabeln.

Tabell 1. Frågor och svarsfördelningen i undersökningen. (n=35)

Fråga	Antal personer(st)	Antal procent (%)
Har du någon gång känt dig osäker kring om du ska orosanmäla i din roll som lärare?	Ja, 22	62,8
	Nej, 13	37,1
Totalt:	35	100,0
Har skolan du arbetar på en handlingsplan om hur ni ska gå tillväga vid orosanmälningar?	Ja, 25	71,4
	Vet ej, 10	28,5
	Nej, 0	0,0
Totalt:	35	100,0
Känner du att du behöver få mer information kring när man ska/bör anmäla till socialtjänsten från din arbetsgivare?	Ja, 10	28,5
	Nej, 20	57,1
	Vet ej, 5	14,2

Totalt:	35	100,0
Anser du att du fått tillräcklig återkoppling kring barnet när du har anmält till socialtjänsten?	Instämmer, 3	8,5
	Instämmer varken eller, 4	11,4
	Instämmer inte, 21	60,0
	Har ej anmält till socialtjänsten, 7	20,0
Totalt:	35	100,0

Tabell 1 visar svarsalternativen och hur fördelningen mellan svarsalternativen var i studien. Den första frågan visar att 22 av 35 lärare har känt sig osäkra på när de ska anmäla till socialtjänsten vilket är 62 % av deltagarna i min studie. Detta visar att det finns en osäkerhet kring anmälningsplikten och när man bör och inte bör anmäla, trots att det är lagstadgat.

Den andra frågans resultat visar att 71 % (25st) har en handlingsplan om hur man ska gå tillväga vid en orosanmälan och att 10 respondenter inte vet om de har en handlingsplan. Detta visar att det finns ett informationsglapp på skolorna i min studie kring anmälningsplikt då lärare inte vet om det finns en handlingsplan kring anmälan eller inte.

Den tredje frågan visar om lärarna känner att de behöver mer information från sin arbetsgivare kring när de ska/bör anmäla. Resultat visade att 10 lärare (28 %) ansåg Ja, 20 (57%) ansåg Nej och fem (14%) av lärare, vet ej om de behöver mer information från arbetsgivare kring anmälningsplikten. Detta resultat visar att det är blandat kring lärarnas egen upplevda kunskap/information om anmälningsplikten då 28 % anser att de behöver mer information och 14% kanske behöver mer information.

I den sista frågan diskuteras återkoppling från socialtjänsten. I studien var det ett stort antal som inte var nöjda med återkopplingen från socialtjänsten. 22 av deltagarna instämde att de inte fått tillräcklig återkoppling vid anmälan. Endast tre lärare ansåg att de fått tillräcklig återkoppling. Övriga fyra lärare instämmer varken eller (Bortfall på sex lärare som ej anmält till socialtjänst). Detta visar att det finns brister i återkopplingen från socialtjänst till skolan då endast tre lärare instämmer kring att de fått tillräcklig återkoppling.

Hypotes 1: Lärare som saknar information om när man bör/ska anmäla känner sig i större utsträckning osäkra på om de ska göra en orosanmälan

Tabell 2: Resultat av korstabellanalys redovisat till antal procent där den beroende variabeln är har känt sig osäkra kring att anmäla och oberoende variabeln är om de behöver mer information. Signifikanstest med Fisher's Exact test. (n=30) (Bortfall på 5st som svarat; vet ej kring frågan om information)

	Har känt sig osäkra kring att orosanmäla	Har INTE känt sig osäkra kring att orosanmäla	Totalt	Fisher's Exact test
Känner att de behöver få mer information när de ska/bör anmäla	8 80 %	2 20 %	10 100 %	0,235
Känner INTE att de behöver mer information när de ska/bör anmäla	10 50 %	10 50 %	20 100 %	

Tabell 2 resultat visar att 10 lärare upplever att de behöver få mer information vid en anmälan och 20 lärare upplever att de inte behöver få mer information. Av de 10 lärare som behöver mer information upplevde 8 att de känt sig osäkra vid anmälan och 2 kände sig inte osäkra vid anmälan. I tabell 2 finns ett bortfall på fem respondenter utifrån frågan kring om lärarna behöver mer information, varav fem lärare svarade att de inte vet om de behöver mer information. Jag valde att ha med alternativ som var neutrala utifrån att respondenterna ska ha möjlighet att svara vad de anser och inte tvingas ta ställning till något de är neutrala inför.

20 lärare upplevde att de inte behövde mer information av dem kände sig 10 osäkra vid anmälan och 10 inte osäkra vid anmälan. Lärarna som upplever att de behöver mer

information upplever även att de är mer osäkra vid anmälan. 80 % av de som upplever att de behöver mer information har även känt sig osäkra vid att göra en anmälan.

Av de lärare som inte känner att de behöver mer information (20), upplever 10 osäkerhet vid anmälan och 10 har inte upplevt osäkerhet vid anmälan. Vilket innebär att av de som upplever att de inte behöver mer information känner sig lika många säkra som osäkra vid anmälan.

Resultatet visar ingen signifikans då p-värdet är 0,235 och för att var signifikant ska p-värdet inte överstiga 0,05.

Hypotes 2: Lärare som arbetar på skolor där det inte finns en handlingsplan anger i större utsträckning att de upplevt sig osäkra på om de ska göra en orosanmälan.

Tabell 3: Resultat av korstabellsanalys redovisat till antal procent där den beroende variabeln är har känt sig osäkra kring att anmäla och oberoende variabeln är skolan har en handlingsplan. Signifikanstest med Fisher's Exact test. (n=35)

	Har känt sig osäkra kring att orosanmäla	Har INTE känt sig osäkra kring att orosanmäla	Totalt	Fisher's Exact test
Skolan har en handlingsplan kring orosanmälningar	16 64 %	9 36 %	25 100 %	1.00
VET INTE om skolan har en handlingsplan kring orosanmälningar	6 60 %	4 40 %	10 100 %	

Tabell 3 visar att 25 lärare har en handlingsplan och att 10 lärare inte vet om de har en handlingsplan. Av dem 25 lärare som har en handlingsplan upplever 16 lärare att de känt sig osäkra vid anmälan och 9 lärare har inte känt sig osäkra vid anmälan. Av de lärare som inte vet om de har en handlingsplan (10) upplever 6 lärare sig osäkra vid anmälan och 4 inte osäkra vid anmälan.

Av de lärare som verkar vid skolor som inte har en handlingsplan är resultatet mycket jämnt om de varit osäkra eller säkra vid orosanmälan. Vid de skolor som har en handlingsplan (25) är dock fler som känner sig osäkra vid anmälan än inte känner sig osäkra vid anmälan.

Resultatet visar ingen signifikans då p-värdet är 1.00.

Hypotes 3: Lärare som upplever att de inte har tillräcklig information om vad som händer efter en orosanmälan känner sig mer osäkra på att göra en anmälan.

Tabell 4: Resultat av korstabellsanalys redovisat till antal procent där den beroende variabeln är har känt sig osäkra kring att anmäla och oberoende variabeln är om de behöver mer information. Signifikanstest med Fisher's Exact test. (n=24) (Bortfall på totalt 11 lärare- 7st, ej anmält till socialtjänsten och 4 st instämmer varken eller)

	Har känt sig osäkra kring att orosanmäla	Har inte känt sig osäkra kring att orosanmäla	Totalt	Fisher's Exact test
Anser att de fått tillräcklig återkoppling från socialtjänsten	2 66,7%	1 33,3%	3 100%	1.00
Anser inte fått tillräckligt återkoppling från socialtjänsten	15 71,4%	6 28,6%	21 100%	

Tabell 4 visar att tre lärare anser att de fått tillräcklig återkoppling och att 21 lärare inte fått tillräcklig återkoppling. Av de tre lärare som fått tillräcklig återkoppling har två känt sig osäkra vid anmälan och en kände sig säkra vid anmälan. 21 av 24 lärare anser att de inte fått tillräcklig återkoppling av socialtjänsten. 15 av de 21 upplevde att de känt sig osäkra vid anmälan och 6 av 21 att de känt sig säkra vid anmälan. Av de som inte fått tillräcklig återkoppling anser 71% att de känt sig osäkra vid anmälan.

I korstabell 4 finns ett bortfall på elva respondenter. Utifrån att fyra lärare svarade att de instämme varken eller angående återkoppling från socialtjänsten samt bortfall på sju lärare utifrån att de inte har anmält till socialtjänsten. Jag valde att ha med alternativ som var neutrala utifrån att respondenterna ska ha möjlighet att svara vad de anser och inte tvingas ta ställning till något de är neutrala inför.

Resultat visar ingen signifikans då p-värdet är 1.00.

6.0 Analys

Syftet med studien är att undersöka om informationsbrist och bristande rutiner är en bidragande orsak till att lärare känner sig osäkra vid orosanmälningar. Syftet bröts ner i tre

hypoteser utifrån Lipskys teori om gräsrotsbyråkrater och om hur bristande information och dåliga rutiner skapar osäkerhet för personer som arbetar som gräsrotsbyråkrater. Mina hypoteser var inte signifikanta vilket kan bero på att det var mycket få respondenter i studien. Att det var få respondenter resulterade även i att det blev mycket små skillnader procentuellt mellan svarsresultaten i enkäten samt att studien hade ett stort bortfall kan utgör att resultaten kan vara snedvridda. Därav kan resultaten endast visa en indikation på vad lärare i Malmö kommun anser kring information och rutinbrister kopplat till orosanmälan.

Nedan kommer jag att diskutera resultatet av studien förhållande till den tidigare forskningen som jag presenterat ovan samt utifrån Lipskys teori.

Hypotes 1: “Lärare som saknar information om när man bör/ska anmäla känner sig i större utsträckning osäkra på om de ska göra en orosanmälan”.

Lipsky skriver att byråkrater ofta har begränsad information utifrån att det är svårt och kostsamt att få tag på korrekt information. Att inte ha korrekt information skapar osäkerhet och tvingar byråkraterna att agera på känsla och erfarenhet. Lipsky menar även att det är främst detta som gör att byråkrater känner sig osäkra vid beslutsfattande.

Tabell 1, visade att det fanns en indikation på osäkerhet hos lärarna då 22 av 35 lärare känt sig osäkra när de ska göra en orosanmälan. På frågan om lärare känner att de behöver mer information från sin arbetsgivare om anmälningsplikten svarade 5 lärare vet ej, 10 lärare ja och 20 lärare nej. I korstabellen framkom att av de 10 lärare som behöver mer information upplevde 8 att de känt sig osäkra och 2 att de känt sig säkra vid anmälan. 20 lärare upplevde att de inte behövde mer information, av de 20 kände sig 10 osäkra vid anmälan och 10 inte osäkra vid anmälan.

Av lärarna i studien som upplever att de behöver information anser även 80% av dem att de är mer osäkra vid anmälan. I korstabell 2 visades även att av de lärare som inte känner att de behöver mer information (20st), upplever 10 lärare osäkerhet vid anmälan och 10 lärare inte osäkerhet vid anmälan. Vilket resulterar i att de lärare som upplever att de inte behöver mer information känner sig lika många säkra som osäkra vid anmälan.

Resultatet i min studie tenderar att stämma överens med den tidigare forskningen där flertalet studier pekar på att lärare känner osäkerhet kring att orosanmäla. En anledning till osäkerheten kan vara, som Lipsky skriver, att byråkrater måste agera på vaga grunder då de är svårt att få tag på konkret och korrekt information. Att fatta beslut utan tillräcklig information skapar osäkerhet.

Att lärare upplever informationsbrist kring anmälningsplikten, har förekommit under lång tid vilket både lyfts fram i både Zellmans studie (1990) och Sundells studie (1997). Detta resultat bekräftades även i senare studier såsom Svensson och Jansson studie (2008) samt Markström & Münger studie (2017). I boken *Sekretess och anmälningsplikt i förskola och skola* skriver Olsson (2019) att trots att det är lag att anmäla, vid misstanke om att ett barn far illa, uteblir orosanmälningar ofta inom skolväsendet. Olsson skriver vidare att det finns flera anledningar till att få anmälningar sker. Bland annat dålig kunskap om gällande lagstiftning och rädsla och osäkerhet kring barnets situation (Olsson, 2019, s 208).

Att lärare upplever bristande information kring anmälningsplikten har även diskuterats av 2001 barnkommitten mot misshandel och de ansåg att lösningen var att ge utbildningar kring vad som ska anmälas, då det inte går att precisera lagen mer utifrån risken att flera barn inte kommer bli anmäla om lagen preciseras. Barnskyddsutredningen 2009 ansåg även att det inte gick att precisera lagen utan man ansåg istället att utbildning och rutiner och samverkan med socialtjänsten var vägen framåt. Nackdelarna med en generell lagstiftning är att osäkerheten blir stor och lärarna får ett mycket stort eget handlingsutrymme vilket utifrån flera studier resulterar i att anmälningar inte alltid sker trots att de borde. Det var av denna risk som den amerikanska studien ansåg att lagen bör konkretisera så att de barn som far värst illa blir uppmärksammade.

Det fanns ingen signifikans mellan att lärare som behöver mer information kring anmälningsplikten och är mer osäkra vid orosanmälan. Tidigare forskning och min studie indikerar att det finns ett kunskapsglapp hos lärare då 22 av 35 lärare i min studie upplever en osäkerhet vid anmälan samt att 10 lärare skriver att de vill ha mer information kring anmälningsplikten. Detta resultat tenderar även att stämma med Lipsky teori som beskriver att byråkrater som arbetar med bristande information upplever mer osäkerhet i sitt arbete.

Hypotes 2: Lärare som arbetar på skolor där det inte finns en handlingsplan anger i större utsträckning att de upplevt sig osäkra på om de ska göra en orosanmälan.

Lipsky skriver att ett sätt att minska osäkerheten hos sina anställda är att skapa rutiner och handlingsplaner. Rutiner finns för att underlätta byråkraternas arbete och hjälpa dem att fokusera på rätt sak. Lipsky påpekar även att när organisationer har rutiner kring ett specifikt område visar det även arbetarna att organisation anser att aspekten är viktigt och att det är ett mål som organisationen vill nå. Detta uppmärksammar även arbetarna på att aspekten är något organisationen prioriterar. En handlingsplan om hur och när man ska orosanmäla kan därmed minska osäkerheten hos anställda enligt Lipsky samt visa att organisationen anser att det är viktigt att lärarna orosanmäler.

Tabell 3 visar att 25 lärare har en handlingsplan och att 10 lärare inte vet om de har en handlingsplan på skolan. Av de 25 lärare som har en handlingsplan upplever 16 lärare att de känner sig osäkra vid anmälan och 9 lärare känner sig säkra vid anmälan. Av de lärare som inte vet om de har en handlingsplan (10st) har 6 lärare upplevt osäkerhet vid anmälan och 4 har inte varit osäkra vid anmälan. Min studie visar på en indikation att på att de skolor som har en handlingsplan (25st) är det fler som känner sig osäkra vid anmälan än de som känner sig säkra vid anmälan. Att lärare som har handlingsplan tenderar att känna sig mer osäkra vid anmälan än av de skolor som har en handlingsplan, stämmer inte direkt överens med den tidigare forskningen samt Lipskys teori.

Socialstyrelsen (2010) diskuterar i rapporten *Barn som utsätts för fysiska övergrepp* att det är viktigt att rutiner och handlingsplaner finns. Alla arbetsplatser där de finns anmälningspliktiga arbetar bör det finnas handlingsplaner om hur en anmälan ska gå till och vem som ska göra anmälan. Socialstyrelsen tar även upp att när en anmälan gör mot en förälder/vårdnadshavare kan det blir aggressivt och därav är det extra viktigt att det finns stöd. Handlingsplaner är väsentligt för att orosanmälningar ska gå till på ett så korrekt sätt som möjligt utifrån att det kan vara överväldigande för läraren att anmäla. En handlingsplan ska det finnas tydliga instruktioner om hur man ska göra och det är även något lärare kan hänvisa tillbaka om det skulle bli konfliktfylld situation. Lundborg (2010) visar även att för om lärare ska lyckas med att hjälpa utsatta barn är det av vikt att lärarna regelbundet diskuterar och arbetar med problematiken kring utsatta barn. Det är framförallt viktigt att det är kontinuerliga diskussioner inom arbetslaget utifrån att tolkningsutrymmet inom lagen är stort. Att skolan inte har tydliga rutiner kan även utifrån Lipskys teori visa på att skolan inte anser

att det är en viktig del av deras arbete då skolan inte prioriterar att sätta upp rutiner kring området.

I Lipskys teori framkommer det att genom införandet av bra arbetsprocesser, rutiner och handlingsplaner kan man till viss del förebygga problem och skapa en tydlig struktur för medarbetarna. Verksamheten har ett ansvar för sin personal och kan minska otydlighet och risken för egen tolkning genom att begränsa handlingsutrymmet genom handböcker som täcker osäkra områden. Skolorna i min studie har handlingsplaner kring orosanmälan, men osäkerheten finns kvar. En faktor för att handlingsplaner ska medföra det positiva som Lipsky skriver samt som även Socialstyrelsen (2010) nämner, måste handlingsplanen vara anpassad för lärarna och vara skriven på ett sätt som hjälper lärarna.

Det fanns ingen signifikans i studien och resultatet indikerar att de flesta skolor i min studie har handlingsplaner (25 av 35). Resultatet visar en tendens där handlingsplanen inte ger lärare tillräckligt stöd då 64% av lärarna i min studie känner en osäkerhet trots handlingsplanerna på skolan de arbetar.

Hypotes 3: Lärare som upplever att de inte har tillräcklig information om vad som händer efter en orosanmälan känner sig mer osäkra på att göra en anmälan.

Vid bristande återkoppling är det lätt för byråkrater att känna sig utelämnade enligt Lipsky. Lipsky skriver vidare att när byråkrater inte får nödvändig eller tillräcklig information är det svårare att fatta korrekta beslut. Korrekt information är något som är svårt att få tag på vilket gör att byråkraterna måste fatta sina beslut på känsla och erfarenhet vilket i sin tur skapar osäkerhet.

Tabell 4 visar att tre lärare anser att de fått tillräcklig återkoppling och att 21 lärare inte fått tillräcklig återkoppling. Av de tre lärare som fått tillräcklig återkoppling har två känt sig osäkra vid anmälan och en kände sig säker vid anmälan. 21 av 24 lärare anser att de inte fått tillräcklig återkoppling av socialtjänsten. 15 av de 21 upplevde att de känt sig osäkra vid anmälan och 7 av 21 att de känt sig säkra vid anmälan. Resultatet visar även att av de tre som fått tillräcklig återkoppling från socialtjänsten upplever två osäkerhet vid anmälan. Av de som inte fått tillräcklig återkoppling anser 71% att de känt sig osäkra vid anmälan.

Mitt resultat tender att bekräfta resultatet i tidigare forskning där bristande återkopplingen från socialtjänsten skapar osäkerhet och aversion mot att anmäla hos lärare. En orosanmälan fattas ofta på svaga grunder där känslor och erfarenheter hos lärarna är grunden för misstankarna kring att ett barn far illa.

Olsson skriver i sin bok att lärare vill ha återkoppling kring anmälan som gjorts och vilken återkoppling de får påverkar lärarnas framtida anmälningar och syn på socialtjänsten. Som kontrast ser vi i Sundells forskning från 1997 att 14% av lärarna inte ville anmäla till socialtjänst på grund av tidigare dåliga erfarenheter och hälften av de som anmält var mycket missnöjda med socialtjänstens bemötande utifrån att de inte fått någon återkoppling.

Min studie visar även på tendenser där lärarna upplevde att de fått bristande återkoppling då endast tre av 24 lärare har svarat att återkopplingen var tillräcklig. Det fanns ingen signifikans mellan bristande information efter anmälan skulle vara en faktor till osäkerhet. Lärarnas svar i studien indikerar att de inte fått den återkoppling de behövde av socialtjänsten utav dessa var 71 % osäkra vid anmälan.

7.0 Avslutande diskussion

Utifrån att detta är en kandidatuppsats och tidsramen för insamling av material generellt begränsad innebär en kvantitativ uppsats en ytterligare utmaning på denna akademiska nivå. Framförallt på grund av insamlandet av statistiskt material och bearbetning av materialet. Detta resulterade i klar problematik i uppsatsen där tidsbristen och Covid-19 innebar att jag inte hade möjligheten att införskaffa tillräckligt material för att uppnå ett generaliserbart resultat. Bortfallet var mycket stort i studien vilket leder till att det blev små skillnader mellan svarsalternativ vilket måste tas hänsyn till i diskussionen om resultaten. Tanken kring fullständig anonymitet för respondenternas bakgrund gör dessutom att studien inte säkerställer att respondenterna kommer från olika skolor, något som skapar ytterligare problem med generaliserbarheten. Extra noterbart är detta i frågan om handlingsplan samt information före en anmälan, då lärare kan komma från samma skola vilket gör resultatet inte går att generalisera. Detta resulterar i att min studie inte kan visa på några säkra resultat av vad lärare i Malmö kommun anser utan endast indikationer av vad lärare anser kring information och rutinbrister kopplat till orosanmälningar.

Studiens syfte var att undersöka om lärare i Malmö kommun anser att informationsbrist och bristande rutiner är en bidragande orsak till att lärarna känner sig osäkra vid orosanmälningar. Jag utgick från Lipskys teori där gräsrotsbyråkraten har stort eget handlingsutrymme, vilket skapar möjligheter men även osäkerhet. Utifrån teorin har jag tagit fram 3 hypoteser som ska besvara mitt syfte med studien. Utifrån hypoteserna och tidigare forskning skapade jag enkäter som skickades ut till lärare i Malmö stad med frågor om anmälningsplikt, rutiner och samarbetet med Socialtjänsten.

I tidigare forskning kring anmälningsplikten framgår det att ytterligare forskning behövs, då det kan tydligt utläsas att det föreligger stora skillnader i tolkningen av anmälningsplikt. Enkätundersökningen som genomfördes i min studie indikerar på samma resultat som tidigare studier, vilket jag anser i sig är ett intressant resultat, då de vetenskapliga studierna jag använt sträcker sig tillbaka till 1990-talet, och det underliggande problemet har belysts flertalet gånger.

Resultatet i min studie indikerar på att många grundskolelärare känner sig osäkra på att anmäla vid misstanke om att ett barn far illa och känner sig utelämnade, både i beslutet att anmäla, men även efter en anmälan då socialtjänsten, enligt lärarna, inte återkopplar tillräckligt väl. Undersökningens resultat visar även en tendens där det i de fall där skolan har en handlingsplan, är det trots det bara 36 % av lärarna som känner att de har tillräckligt med information inför en orosanmälan. Detta kan bero på att handlingsplanerna är undermåliga och inte stödjer lärarna i sitt beslutsfattande, något som Lipsky menar är centralt för en bra handlingsplan.

För vidare forskning kan en liknande studie med fler delaktiga lärare i kommunen ge en tydligare bild av problematiken inom kommunen. Denna studie tenderar att stämma överens med den tidigare forskningen som visar att mer forskning behövs då lärare upplever fortsatt oro vid anmälan och därmed behöver mer stöd både innan, under och efter anmälningsprocessen.

Litteraturlista

Annerbäck, Eva Maria, Wingren, Gun, Svedin, Carl & Gustafsson, Per (2010) Prevalence and characteristics of child physical abuse in Sweden - findings from a population-based youth survey: *Acta Paediatrica*, 99 (8):1229-1236.

Barmark, Mimmi & Djurfeldt, Göran (2015) *Statistisk verktygslåda 0: Att förstå och förändra världen med siffror*. Lund: Studentlitteratur.

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Tredje uppl. Malmö: Liber.

BRÅ (2019) Mörkertal och dold brottslighet: <https://www.bra.se/statistik/statistik-utifran-brottstyper/morkertal-och-dold-brottslighet.html> Hämtad 2020-11-10

Cederborg, Ann-Christin (red.) (2014) *Barnperspektiv i socialtjänstens arbete*. Malmö: Gleerup.

Chia Chi Liua Beverly & Vaughnb Michael (2019) Legal and policy issues from the United States and internationally about mandatory reporting of child abuse: *International Journal of Law and Psychiatry*, 64 :219-229.

Killen, Kari (1996) How far have we come in dealing with the emotional challenge of abuse and neglect?: *Child Abuse & Neglect*, 20 (9): 791-795.

Lipsky, Michael (2010) *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.

Lundbord, Bitte (2010) *"Se de tidiga tecknen": forskare reflekterar över sju berättelser från förskola och skola, Utredningen om översyn av skolans arbete med utsatta barn*. Stockholm: Elanders Sverige AB.

Markström Ann-Marie & Münger Ann-Charlotte (2017) The decision whether to report on children exposed to domestic violence: perceptions and experiences of teachers and school health staff: *Nordic Social Work Research*, 8 (1): 22-35.

Olsson, Staffan (2019) *Sekretess och anmälningsplikt i förskola och skola*. Sjunde uppl. Lund: Studentlitteratur.

SFS 2003:460. *Lag om etikprövning av forskning som avser människor*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Shannon, David (2011) *Den polisanmälda barnmisshandeln: utvecklingen fram till 2009*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Socialstyrelsen (2010) *Barn som utsätts för fysiska övergrepp*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2012) *Anmälningar till socialtjänsten om barn och unga – en undersökning om omfattning och regionala skillnader*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2019) *Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa, Nationell kartläggning 2018*. Stockholm: Socialstyrelsen.

SOU 2009:99. *Utredningen om vanvård i den sociala barnvården (2009). Vanvård i social barnvård under 1900-talet*. Betänkande av Utredningen om vanvård i den sociala barnvården.

Sundell, Knut (1997) Child-care personnel's failure to report child maltreatment: Some Swedish evidence: *Child Abuse & Neglect*, 21 (1): 93-105.

Svedin, Carl Göran & Banck, Lena (2002) *Sexuella övergrepp mot flickor och pojkar*. Lund: Studentlitteratur.

Svensson, Birgitta & Janson, Staffan (2008) Suspected Child Maltreatment: Preschool Staff in a Conflict of Loyalty: *Early Childhood Education Journal*, 36 (1): 25-31.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wallin, Lisa (2017) *Brottsutvecklingen i Sverige fram till år 2015*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Wiklund Stefan (2006) *Den kommunala barnavården- om anmälningar organisation och utfall*. Doktorsavhandling. Stockholms Universitet.

Zellman, Gail (1990) Report decision-making patterns among mandated child abuse reporters :*Child Abuse & Neglect Volume*, 14 (3): 325-336.

Östberg, Francesca, Backlund, Åsa & Wiklund, Stefan (2012) *När man misstänker att barn far illa, En studie av hur professionella inom BVC, förskola och skola förhåller sig till anmälningsplikten*. Sundbyberg: Rädda Barnen.

Bilaga 1

ENKÄT

Jag heter Madeleine Ingemansson och skriver min kandidatuppsats på socionomprogrammet.

I min uppsats kommer jag att diskutera varför orosanmälningar sker/inte sker och hur skolan och socialtjänsten kan samverka angående anmälningsplikt. Jag söker både lärare som har och inte har gjort orosanmälningar. Enkäten består av 10 frågor (ca 5min) och det skulle vara till stor hjälp om ni har möjlighet att besvara enkäten! Deltagandet i studien är anonymt och svaren kommer endast användas i min studie och raderas vid kursen slut. Du har rätt att avbryta medverkan under enkätens gång. Enkäten stänger den 9/12-2020

1. Har du i din lärarroll gjort en orosanmälan till socialtjänsten?

Nej

Ja, en gång

Ja, två- tre gånger

Ja, fler än tre gånger

2. Har du någon gång känt dig osäker kring om du ska orosanmäla i din roll som lärare?

Ja, ofta

Ja, men sällan

Nej

3. Om ja på föregående fråga, kryssa/skriv i de påståenden som du anser stämmer in kring varför du känt dig osäker om du ska orosanmäla

Svarade nej på föregående fråga

Jag är rädd att det ska bli värre för barnet efter en anmälan

Jag är rädd att föräldrarna kommer att reagera på ett negativt sätt

Jag vill inte förlora samarbetet med föräldrarna eller barnet

Skolan kan hjälpa barnet utan att involvera socialtjänsten

Valt att avvakta för se om det blir bättre/värre för barnet

Socialtjänsten kommer inte ta barnets problematik på allvar

Jag vill inte förlora samarbetet med föräldrarna eller barnet

Funnit osäkerhet kring vilka uppfostringsvanor bör accepteras i ett mångkulturellt samhälle

Kommentar

4. Har skolan du arbetar på en handlingsplan om hur ni ska gå tillväga vid orosanmälningar?

Ja

Nej

Vet ej

5. Vilken yrkeskategori på skolan anser du ska vara ansvarig för kontakten med socialtjänsten

Läraren

Kurator

Rektor

Annan

6. Har ni på er skola möjlighet att få stöd vid orosanmälningar?

Ja, stöd genom att diskutera barnet med rektor/skolledning/elevhälsan

Ja, stöd genom att rektor/skolledning tar ansvaret att orosmäla barnet till socialtjänsten

ja, båda alternativen

nej, inget av alternativet

Kommentar

7. Känner du att du behöver få mer information kring när man ska/bör anmäla till socialtjänsten från din arbetsgivare?

Ja

Nej

Vet ej

8. Hur tycker du att samarbetet mellan din skolan och socialtjänsten fungerar?

Mycket bra

Ganska bra

Varken bra eller dåligt

Ganska dålig

Mycket dåligt

vet ej

9. Anser du att du fått tillräcklig återkoppling kring barnet när du har anmält till socialtjänsten?

Har ej anmält till socialtjänsten

Instämmer helt

Instämmer delvis

Varken instämmer eller instämmer inte

Instämmer delvis inte

Instämmer inte alls

10. Upplever du att socialtjänsten har haft ett bra och professionellt bemötande vid orosanmälan

Har ej haft kontakt med socialtjänsten

Instämmer helt

Instämmer delvis

Varken instämmer eller instämmer inte

Instämmer delvis inte

Instämmer inte alls

Kommentar